MADÁRBARÁT GAZDÁLKODÁS

gyepen, erdőn, halastavon, szántón

Legeltessen a legelő adottságainak **megfelelő állatlétszámmal!** Az alul- és túllegeltetés hátrányos az élővilágnak, de hosszú távon a gazdálkodásnak sem kedvez!

Az általános gyakorlat szerint május végén - június elején történik a kaszálás, ami számos védett növény- és állatfaj szaporodását veszélyezteti. Az ilyen fajok előfordulási ideje a gyepréteken **júliusban kaszáljon először!**

Az általánosan elterjedt, sprédiasan befelé tartó kaszálás helyett alkalmazzon olyan technológiát, amely a **parcella vagy a fogás közepéből a szélek felé halad.** Így menekülési lehetőséget biztosít az állatok számára.

A gyepek rendszeres legeltetésével, kaszálásával **megelőzheti a cserjésedést, és az özönnövények**, mint például a parlagfű, selyemkóró (vadalmány), aranyvessző, akác **elszaporodását.**

A **legelő-berendezések** (itató, etető, szálló, pihenő, nyári szállás) és **felhajtóutak** kialakításánál törekedjen a védett növény- és állatfajok előfordulnak elkerülésére.

Természetkímélő növényzetű, extenzív gyepeken **kerülje a fogas és a borona használatát.** Ezek felszagogatják a talajfelszínt, s utat nyithatnak a gyomoknak.

Szerelje fel a kaszálást végző munkagépet **vadriasztó berendezéssel,** például láncos kerettel. Ez felriasztja a fűben búvó állatokat, így időben elmenekülhetnek a fűkasza elől.

Parcelláinként vagy fogásonként **hagyjon kaszálatlan foltokat, vagyis búvósávokat,** melyeket csak a nyár végén vagy a következő kaszáláskor vágjon le. Ezeket a területeket 1-2 évente rotációszerűen változtassa. A búvósávok a szomszédos területek hasonló foltjaival, erdősávokkal, bokrosokkal vagy földutak széleivel érinthezzenek, így az állatok számára zsákfalyosóként szolgálhatnak.

Ha teheti, alkalmazzon a dobkasza helyett **karongos- vagy tárcsás kaszát.** Ezekkel jobban beállítható az ideális tarlómagasság; a talajfelszín egyenetlenségeit áthidalva megőrzik a természetes mikro-domborzatot; s nem pusztítanak el annyi állatot, mint a dobkaszo.

Törekedjen a **legalább 8-10 cm tarlómagasság** betartására. A túl alacsony vágás nem jelent akkora szénatöbbletet, mint amekkora kárt okoz vele az élővilágnak és a gyep termőképességének!

Haladjon lassabban a fűkaszával, így a madarak, emlősök, kétéltűek jobban ki tudnak térni a kaszálógép elől.

A **műtrágya, a hígtrágya és a gyomirtószerek használata** az élővilág elszegényedését okozza. Ezért kerülje alkalmazásukat természetközeli gyepeken! Az **agresszív, tájidegen növények** vegyszeres visszaszorításával kapcsolatban forduljon útmutatásért természetvédelmi szakemberhez! A gyepek természeti értékét rontja a **felülvetés** is, főleg, ha nem őshonos, nem tájba illő és nem hazai termesztésű fűfajokkal történik.

A gyepek égetésekor állatok sokasága pusztul el, ezért **az égetést kerülje!** Ha mégis szükségesnek érzi ezt a drasztikus beavatkozást, előtte minden**képpen kérjen szakmai tanácsot** és engedélyt az illetékes hatóságtól.

A **helytelenül beállított dobkasza tömérdek állatot pusztít el,** mert túl alacsony tarlómagasságot ad. A dobkaszát a 3 felfüggesztési pont segítségével állítsa be úgy, hogy a kétujja ül jon a talajra, az eleje pedig felfelé nézzen. Ezzel a kasza élettartama is jelentősen növelhető!

Felszórt földutakon gépjárművel lehetőleg ne közlekedjen, és főként ne hajtson rá a földutak melletti gyeprészekre.

A gyepek mezsgyéjén **telepítsen honos fajú fa- és cserjesávokat, facsoportokat.** Ez nemcsak az állatoknak biztosít élőhelyet, de kedvező a főhozam szempontjából is, mert csökkenti a szél szárító hatását, javítja a növénykínált és a vízgazdálkodást.

Az erdőgazdasági munkák tervezése során **törekedjen a folyamatos erdőborítás kialakítására, megőrzésére.** Nagy kiterjedésű tarvágások helyett szálaló vágások és mikrotarvágások alkalmazásával biztosítsa az erdei életközösség sértetlenségét.

A **vadetetőszínat megfelelő szabályozással** olyan szinten kell tartani, hogy a vad a természetes folyamatok lejátszódását, így például az erdők felújulását ne akadályozza meg.

Az erdők telepítését, felújítását lehetőség szerint **táj- és őshonos fafajokkal végezze,** mert az őshonos fa- és cserjefajokból álló erdők összetettebb, gazdagabb élő rendszerek, valamint fokozam és járulékos haszonvételi szempontjából is értékesebbek.

Az erdők változatos korosszetétele, **az elegyfajok megfelelő számban és arányban való jelenléte fokozza az erdők ellenálló képességét,** és hozzájárul ahhoz, hogy minél tágabbéle élőlény találja meg táplálékát, lakóhelyét, életfeltételeit.

A gazdasági szempontból kevéssé értékes idős, gócsodrtos, odvasodó fák, amelyett, hogy esztétikai élményt nyújtanak, **magukban is komplex élőhelyek;** számos rovar-, madár- és denevérfajnak adnak otthont. Megőrzésük kiemelt fontosságú.

Erdeinkben a fészkelésre, átteleksre alkalmas faodákból soha nincs elég. **Mesterséges fészekodúk, költőládák, denevérodúk telepítésével** segítheti a védett madár- és emlősfajok megtelepedését.

Az erdőn belüli élőhely-mozaikok az erdei életközösségek fennmaradásához nagymértékben hozzájárulnak. Az erdei tisztásokat, állóvizeket, forrásokat, vízfolyásokat, cserjéseket az erdőgazdasági munkák során kíméln kell.

Az erdőgazdasági munkák során ügyeljen arra, hogy maradjanak az erdőben álló és fekvő holt fák, fatörzsek. A holt faanyag, a korhadás különféle stádiumaiban változatos életközösségeknek biztosít otthont, táplálékot.

Fokozottan védett madárfajok **fészkeinek** háborítatlansága érdekében ezek fészkelési időszakában a fészkek **200-300 méteres környezetében ne végezzen** erdőgazdasági tevékenységet.

Az erdőnevelés során biztosítsa **legalább egy fahosszny erdőszegély fennmaradását.** Az erdőszegélyek az erdők és a nyílt területek között elhelyezkedő, speciális szerkezetű, gazdag változatosságú határterületek, amelyekhez számos védett madárfaj és ízeltlábúak (pl.: lepke- és bogárfajok) sokasága kötődik.

A halastavak nádasgyűrűje számos védett állatfaj élőhelye, ritkításuk halgazdálkodási szempontból is kedvező. A nádas természetes ívóhelyet biztosít a halaknak, védi a partfalat és a károkozóknak távoltartásában is segít azáltal, hogy a madarak nem tudnak külön a partra szállítkozni.

Védett vízimadár-fajok megtelepedését segítheti mesterséges fészkelőzugetek kialakításával, illetve a növénnyel borított szegélyekbe telepített fészkelődákokkal.

A halastavak nádasaiban, nádszegélyében február közepe után **ne végezzen nádaratást,** égetést, mert ez elpusztítja a korán, gyakran a jég olvadásával egy időben fészket rakó vízimadarak (pl. a nyári lúd) fészkeit.

A tavak szegélyében, csatornák, halcsatornák mentén kialakuló sűrű **bokros, puhafás növényzet igen fontos, kínálendő élőhely.** Az idősebb, odvasodó fákból álló fűzesek egy sor madárdenevér- és más vízhez kötődő állatfaj fészkelő- és búvóhelyét jelentik.

Lehetőség szerint **őshonos halfajokat** telepítsen, ügyelve a telepítés minőségére, a változatos fajösszetételre! Az idegenhonos halfajok a halastavakból kiszabaduluo veszélyeztetik az őshonos állatvilágot, gyakran invázósak, kártékonyak. A természetes vizek védelme érdekében alkalmazzon megfelelő szemnöségű, rendszeresen karbantartott rácsot a zsilipeknél.

A tavak trágyázását, **tápanyag-utánpótlását a szükséges mennyiségű, érett istállótrágyával végezze,** elkerülve a túlzott tápanyag-feldúsulást.

A hínárnövényzettel benőtt vízterek segítik a halak, kétéltűek természetes szaporodását; a kiterjedtebb hínárszigetekben védett madárfajok vácsuk, szerkik fészkelhetnek. **Az esetleges tőkaszálásokat ezért a fészkelési időszakon kívül, július végétől végezze, kíméleti területek, hínárszigetek meghagyásával.**

A halastavak gátjainak nyári kaszálását **csak egy kaszonyom szélességben végezze.** a szélken és a rézsűkön hagyjon meg legalább 1-1 méter széles kaszálatlan szegélyt. Ez a tóparton való közlekedését már nem zavarja, viszont egy sor védett állatfaj számára fontos fészkelő- illetve búvóhelyet jelent.

A halastavak feltöltésének és lecsapolásának időzítése kritikus a nádszegélyben és a hínárszigetekben, illetve a szárazon álló tómederben fészkelő madarak szempontjából. Kora tavaszról nyár végéig a dús növényzetű, „madárlakta" tavak esetében kerülje el a vízmozgatást.

Az őszi lecsapolt tavak gémek, gólyák, sirályok és vonuló partimadarak tömegot vonzzák. A medrek fertőtlenítésével ezeknek a fajoknak a táplálékforrása megszűnik, ezért a halastavak leeresztését követően várjon legalább egy hónapot a medrer meszezésével, illetve ahol nem szükséges, ne is alkalmazza ezt a technológiát.

A nád és gyékény aratását mozaikosan végezze, hagyjon meg vágatlan területeket, foltokat, lehetőleg több éven keresztül. A több éves zsúp nád egyes védett madárfajok kizárólagos fészkelőhelye.

Gyümölcsösök telepítésekor **keresse a nagyományos, extenzív tájfajtákat.** Ezek hozama ugyan elmarad az ipari fajtákétól, növelésük vezet alacsbb, vegyszerigényük kisebb, gyümölcsük pedig sokszor egészségesebb, zamatosabb.

A mélyebben fekvő, gyakran vízállásos, nehezen művelhető részeken az adottságokhoz illeszkedve évelő növénykultúrákat (pl. füves lucerna, takarmányfű) ültessen, vagy hagyja ezeket a részeket műveletlenül, megőrizve a vízhez kötődő madárfajok fészkelése, táplálkozása szempontjából fontos élőhelyfoltokat.

A táblák szélein a művelés elhagyásával vagy magkeverék vetésével alakítson ki vegyszermentes ugarsávokat, **gyepes szegélyeket.** Az így keletkező zöld folyosók, hálószatok, a fasorokkal, bokorsávokkal együtt a szántóföldek legfontosabb természetes élőhelyei, ahol a gazda legalacsóbb segítői: rovarevő védett madárfajok, ragadozók találnak menedéket, fészkelő- és táplálkozóhelyet.

Több száz hektáros egybefüggő szántók helyett **törekedjen a változatos kultúrákból** álló mozaikok kialakítására. Az eltérő művelésű, kisebb táblákból álló terület folyamatosan biztosítja a táplálékot és a búvóhelyet az agrártáj élővilága számára.

A szántók szegélyeiben, nem művelt foltokban, a tanyák, épületek közelében meghagyott **őshonos fák, facsoportok** kiváló fészkelési lehetőséget jelentenek a madarak számára.

A trágyázás, tápanyagpótlás során **törekedjen arra,** hogy csak az adott kultúra igényeinek megfelelő **tápanyagmennyiséget juttasson ki.** A fölösleg a környezetbe másóva eliszennyezi a vizeket, egészségügyi és természetvédelmi kockázattal is jár.

A tarlók és az árvakelés fontos táplálékforrást jelentenek apróvadak, kisemlősök és védett madárfajok számára. **Szemesi betorgatás helyett a tarlót minél hosszabb ideig, akár kora tavaszig hagyja fenn, legalítesse vagy szükség esetén szárzúzással kezelje.** A későbbi beszántott árvakelés zsúptrágyát is biztosít a gazdálkodónak.

A mélyebben fekvő, gyakran vízállásos, nehezen művelhető részeken az adottságokhoz illeszkedve évelő növénykultúrákat (pl. füves lucerna, takarmányfű) ültessen, vagy hagyja ezeket a részeket műveletlenül, megőrizve a vízhez kötődő madárfajok fészkelése, táplálkozása szempontjából fontos élőhelyfoltokat.

A nagyméretű, egyben művelt táblákban egy-egy sáv két oldalról történő összeszántásával **ún. rovarteleltető bakhátak** alakíthatók ki. Ezek a keskeny gyepesedő sávok számos, a biológiai növényvédelemben fontos ragadozó rovarfaj megtelepedését segítik.

Nagy kiterjedésű, nyílt szántóterületek környezetében kihelyezett T-fák kiváló leshelyek a ragadozó madarak számára. A ragadozók jelenléte nagy segítség lehet a rágcsálók korlátban tartására.

A táblák szegélyén őrizzen meg vagy **telepítsen őshonos fa- és cserjefajokból** álló mezővédő fasorokat, cserjesávokat! Az ilyen élőhelyek kedvezően hatnak a terület vízháztartására, mikroklímájára és enyhítik a szél talajuszító hatását.

Törekedjen a környezetkímélő vegyszerek célzott használatára, illetve a kártevőire kevéssé érzékeny fajták, kultúrák vetésére. A szántóföldek madárvilága ingyenes és pótolhatatlan segítséget jelent a kártevők elleni védekezésben, ugyanakkor a vegyszerezéssel éppen az a táplálékforrásuk szűnik meg. Ügyeljen arra, hogy védett területen a vegyszerhasználathoz a környezetvédelmi hatóság engedélye szükséges.

Madáróúk, fészkelőládák elhelyezésével **segítse** a gazdálkodásban is hasznot nyújtó, rovarokkal, rágcsálókkal táplálkozó madárfajok megtelepedését!

Az éveli pillangós kultúrák gazdag rovarvilága kiemelkedően fontos táplálékforrás, ezen kívül fészkelő- és búvóhely is a szántók élővilága számára: **Illesszen pillangós növényt a vetésforgóba!**

A tavak trágyázását, **tápanyag-utánpótlását a szükséges mennyiségű, érett istállótrágyával végezze,** elkerülve a túlzott tápanyag-feldúsulást.

A hínárnövényzettel benőtt vízterek segítik a halak, kétéltűek természetes szaporodását; a kiterjedtebb hínárszigetekben védett madárfajok vácsuk, szerkik fészkelhetnek. **Az esetleges tőkaszálásokat ezért a fészkelési időszakon kívül, július végétől végezze, kíméleti területek, hínárszigetek meghagyásával.**

A halastavak gátjainak nyári kaszálását **csak egy kaszonyom szélességben végezze.** a szélken és a rézsűkön hagyjon meg legalább 1-1 méter széles kaszálatlan szegélyt. Ez a tóparton való közlekedését már nem zavarja, viszont egy sor védett állatfaj számára fontos fészkelő- illetve búvóhelyet jelent.

A halastavak feltöltésének és lecsapolásának időzítése kritikus a nádszegélyben és a hínárszigeteken, illetve a szárazon álló tómederben fészkelő madarak szempontjából. Kora tavaszról nyár végéig a dús növényzetű, „madárlakta" tavak esetében kerülje el a vízmozgatást.

Az őszi lecsapolt tavak gémek, gólyák, sirályok és vonuló partimadarak tömegot vonzzák. A medrek fertőtlenítésével ezeknek a fajoknak a táplálékforrása megszűnik, ezért a halastavak leeresztését követően várjon legalább egy hónapot a medrer meszezésével, illetve ahol nem szükséges, ne is alkalmazza ezt a technológiát.

A nád és gyékény aratását mozaikosan végezze, hagyjon meg vágatlan területeket, foltokat, lehetőleg több éven keresztül. A több éves zsúp nád egyes védett madárfajok kizárólagos fészkelőhelye.

Gyümölcsösök telepítésekor **keresse a nagyományos, extenzív tájfajtákat.** Ezek hozama ugyan elmarad az ipari fajtákétól, növelésük vezet alacsbb, vegyszerigényük kisebb, gyümölcsük pedig sokszor egészségesebb, zamatosabb.

A mélyebben fekvő, gyakran vízállásos, nehezen művelhető részeken az adottságokhoz illeszkedve évelő növénykultúrákat (pl. füves lucerna, takarmányfű) ültessen, vagy hagyja ezeket a részeket műveletlenül, megőrizve a vízhez kötődő madárfajok fészkelése, táplálkozása szempontjából fontos élőhelyfoltokat.

A táblák szélein a művelés elhagyásával vagy magkeverék vetésével alakítson ki vegyszermentes ugarsávokat, **gyepes szegélyeket.** Az így keletkező zöld folyosók, hálószatok, a fasorokkal, bokorsávokkal együtt a szántóföldek legfontosabb természetes élőhelyei, ahol a gazda legalacsóbb segítői: rovarevő védett madárfajok, apróvadak találnak menedéket, fészkelő- és táplálkozóhelyet.

Több száz hektáros egybefüggő szántók helyett **törekedjen a változatos kultúrákból** álló mozaikok kialakítására. Az eltérő művelésű, kisebb táblákból álló terület folyamatosan biztosítja a táplálékot és a búvóhelyet az agrártáj élővilága számára.

A szántók szegélyeiben, nem művelt foltokban, a tanyák, épületek közelében meghagyott **őshonos fák, facsoportok** kiváló fészkelési lehetőséget jelentenek a madarak számára.

A trágyázás, tápanyagpótlás során **törekedjen arra,** hogy csak az adott kultúra igényeinek megfelelő **tápanyagmennyiséget juttasson ki.** A fölösleg a környezetbe másóva eliszennyezi a vizeket, egészségügyi és természetvédelmi kockázattal is jár.

A tarlók és az árvakelés fontos táplálékforrást jelentenek apróvadak, kisemlősök és védett madárfajok számára. **Szemesi betorgatás helyett a tarlót minél hosszabb ideig, akár kora tavaszig hagyja fenn, legalítesse vagy szükség esetén szárzúzással kezelje.** A későbbi beszántott árvakelés zsúptrágyát is biztosít a gazdálkodónak.

A nagyméretű, egyben művelt táblákban egy-egy sáv két oldalról történő összeszántásával **ún. rovarteleltető bakhátak** alakíthatók ki. Ezek a keskeny gyepesedő sávok számos, a biológiai növényvédelemben fontos ragadozó rovarfaj megtelepedését segítik.

Nagy kiterjedésű, nyílt szántóterületek környezetében kihelyezett T-fák kiváló leshelyek a ragadozó madarak számára. A ragadozók jelenléte nagy segítség lehet a rágcsálók korlátban tartására.

A táblák szegélyén őrizzen meg vagy **telepítsen őshonos fa- és cserjefajokból** álló mezővédő fasorokat, cserjesávokat! Az ilyen élőhelyek kedvezően hatnak a terület vízháztartására, mikroklímájára és enyhítik a szél talajuszító hatását.

Törekedjen a környezetkímélő vegyszerek célzott használatára, illetve a kártevőire kevéssé érzékeny fajták, kultúrák vetésére. A szántóföldek madárvilága ingyenes és pótolhatatlan segítséget jelent a kártevők elleni védekezésben, ugyanakkor a vegyszerezéssel éppen az a táplálékforrásuk szűnik meg. Ügyeljen arra, hogy védett területen a vegyszerhasználathoz a környezetvédelmi hatóság engedélye szükséges.

Madáróúk, fészkelőládák elhelyezésével **segítse** a gazdálkodásban is hasznot nyújtó, rovarokkal, rágcsálókkal táplálkozó madárfajok megtelepedését!

Az éveli pillangós kultúrák gazdag rovarvilága kiemelkedően fontos táplálékforrás, ezen kívül fészkelő- és búvóhely is a szántók élővilága számára: **Illesszen pillangós növényt a vetésforgóba!**

Csaknem egy évtizede annak, hogy hazánk csatlakozott az Európai Unióhoz. Az uniós természetvédelmi szabályozás értelmében minden tagországnak hozzá kell járulnia Európa természetes élővilágának fennmaradásához. Ennek érdekében az országok területeket jelölnek ki, amelyeken különösen ügyelnek a természet kíméletére. Ezek a Natura 2000 területek, amelyek a tagországok határain átnyúló ökológiai hálózatta szerveződnek.

A Natura 2000 a természetvédelem újszerű megközelítését is jelenti; a rezervátumszerű védelem helyett előtérbe kerül a fenntartható területhasználat, a tájkímélő gazdálkodás. A Natura 2000 hálózat bevezetésével nagy hangsúlyt kap a társadalom tájékoztatása és aktív bevonása a területek állapotának megőrzésében, javításában.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) a kezdetektől sokrétű szerepet vállal a Natura 2000 hálózattal kapcsolatos feladatokban; a kijelölés szakmai támogatásától a kommunikáción át a területek felmérésig, kezelésig. A Natura 2000 területek fenntartásában, értékeinek megőrzésében a gazdálkodók szerepe nélkülözhetetlen. Fontosnak tartjuk ezért, hogy közülük minél többen ismerjék meg a természetkímélő gazdálkodási módszereket. Posztereinkön a leggyakoribb művelés alá vont élőhelytípusok, azaz gyepek, erdők, szántók és halastavak gazdálkodására vonatkozó ajánlásokat mutatjuk be, amelyek alkalmazásával a természet és az ember is jól járhat.

Kevés energiabefektetéssel védjük együtt hazánk természeti értékeit!

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

1121 Budapest, Költő u. 21., e-mail: mme@mme.hu
telefon: 06 1 275 6247
www.mme.hu

Hazánk madárvédelmét támogathatja adományával és adójának 1%-ával!
Bankszámlaszámunk: 11712004-20011215
Adószámunk: 19001243-2-43

Adjon vanel: 13600/40

A projekt a Svájci-Magyar Együttműködési Program támogatásával valósult meg.

Svájci Hozzájárulás

Grafika: Kiss Máté 2010